

Școala din Bocsig în context istoric regional

The school from Bocsig in a regional historical context

*Teodor Pătrăuță,
Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad*

Abstract

About the school from Bocsig it has been written before, there were some humble tries, without having any scientific rigor, except father Frențiu Vasile, in whose paper “The monography of Bocsig village” appears a series of informations that pencil a more precise profile of what was this school for the children of the people from Bocsig and not only. The school is very bounded to the village, as a matter of fact for two centuries the name of the school from Bocsig it was identified with the name of the village.

Keywords: school, Bocsig, priest, book

Despre școala din Bocsig s-a mai scris, au fost unele încercări modeste, fără a avea o rigoare deosebit de științifică, cu excepția părintelui Frențiu Vasile, în a cărei lucrare „Monografia localității Bocsig” apare o serie de date care creionează un profil cât mai exact a ceea ce a fost această școală pentru copiii bocsiganilor și nu numai.

Școala este strâns legată de localitate, de altfel vreme de două secole numele Școlii din Bocsig s-a identificat cu cel al localității. Actualmente, numele școlii din Bocsig este legat de viața și activitatea învățătorului Pop Vasile, cel care a slujit-o vreme îndelungată, fiind numită **Școala Gimnazială „Vasile Pop” din Bocsig**, cu regretul de a nu fi un bocsigan care s-a jertfit pentru binele bocsiganilor.

În data de 24 septembrie 1994, prin hotărârea Consiliului Județean al Veteranilor de Război s-a acordat Școlii din Bocsig numele elevului erou Petru Popescu, care a căzut în timpul celui de al doilea război mondial, în luptele de apărare a defileului văii Crișului Alb, fiind înmormântat la Bocsig, în cimitirul dinspre Ineu. Această numire a fost doar una onorifică, în actele oficiale menținându-se vechea titulatură a școlii – Școala cu clasele I-VIII Bocsig.

În perimetrul civic al localității Bocsig, Școala, cu cele două imobile ale ei, denumite *Școala Veche* (Școala cu clasele I-IV și Grădinița de copii), *Școala Nouă* (Școala cu clasele V-VIII), situate la câteva sute de metri una de alta, ocupă astăzi un loc central, alături de celelalte instituții de interes public local: Primăria, Poliția, Biserica ortodoxă, Biserica greco-catolică, Dispensarul uman, fapt ce vădește cu prisosință importanța dată în viața comunității. De aceea, școala este un punct de reper nu doar pentru locuitorii Bocsigului, ci și pentru toți cei ce tranzitează localitatea.

Despre începuturile școlii românești pe plaiurile bocsigane aflăm din lucrările profesorului Vasile Popeangă, care a cercetat arhive din țară și străinătate, oferindu-ne un tablou cuprinzător al acestui însemnat segment al vieții spirituale¹. Încă înainte de înființarea școlilor populare prin punerea în proiect a legii școlare *Ratio educationis* din 1783², în satele din jurul Bocsigului s-au stabilit mai mulți dieci care s-au îndeletnicit cu scrisul în limba română și cu inițierea localnicilor în cunoașterea cântului bisericesc. Aceștia au fost primii dascăli de la care au învățat românii din aceste părți din aceste părți cunoștința scrisului și cititului în limba română. Diecii ședea într-un sat luni sau ani în șir copiind cărți bisericești pentru comunitatea din acel sat. Pe lângă acești învățați ai timpului se adunau copii și tineri, mai ales în nopțile lungi de iarnă, când învățau literele, scrisul, cititul, glasul și rânduielele bisericești.

În anul 1783, împăratul Iosif al II-lea a semnat decretul de înființare a școlilor românești din comitatul Arad, prin aplicarea principiilor referitoare la organizarea învățământului popular, cuprinse în *Ratio educationis* din același an, între școlile înființate fiind și cea din Bocsig³. Contractul pentru înființarea școlii populare din Bocsig datează din anul 1789 iar la recensământul din 1791 se aprecia că în Bocsig trebuia să se construiască o școală nouă⁴.

Școala din Bocsig, înființată în anul 1786, funcționa într-un local ridicat pe locul grădinii lui Grigorie Boșcai, fiind construită din lemn de stejar și lipită cu pământ. Avea o singură sală de clasă. Învățătorul locuia aici cu cortelă, adică în incinta școlii avea o cameră închiriată și plătită de către comunitatea locală⁵. Primul dascăl care a deservit această școală – după încheierea contractului școlar din 1789 - a fost Matei Bogdanovici, în

¹ Vasile Popeangă, *Un secol de activitate școlară românească în părțile Aradului (1721-1821)*, Arad, 1974.

² *Ibidem*, p. 20-21.

³ *Ibidem*, p. 76.

⁴ *Ibidem*, p. 109.

⁵ Vasile Frențiu, *Monografia localității Bocsig*, manuscris.

vârstă de 46 de ani, care la data numirii avea deja 16 ani vechime în învățământ și era bine apreciat de direcțiunea școlară a Comitatului Arad. Salariul său se compunea din 86 de florini și bunuri în natură: fân, lemn și cortela (adică locuința).

În anul 1797 s-a încheiat un nou contract școlar prin care locuitorii comunei s-au obligat să asigure salariul învățătorului și să întrețină în bune condițiuni localul de școală. Începând cu acest an, Bocsigul devine pentru o perioadă, centru școlar și pentru copiii din satele Iercoșeni, Mânerău, Aldești și Răpsig. Datorită faptului că aceste localități erau destul de îndepărtate unele de altele, iar deplasarea copiilor la școala din Bocsig era îngreunată de drumurile impracticabile (mai ales iarna), satele respective s-au văzut nevoite să-și angajeze, ulterior, învățători proprii.

În anul 1811 învățător în Bocsig a fost Paul Popovici, iar cursurile școlii erau frecventate de 12 copii. În 1818 funcționa ca învățător aici Simion Monyoran (Mâneran), originar se pare din Mânerău, care avea la acea dată o vechime de 6 ani în învățământ. Doar 12 copii frecventau școala, pentru ca în anul următor numărul lor să se înjumătățească⁶. Este aproape de neînțeles această scădere a frecvenței școlarelor, mai ales că în anii 1814-1815 numărul elevilor înscriși la școală se pare că era de 120.

După anul 1821, când satele Bocsig, Cănatău, Chiș – Tămand și Iercoș s-au comasat pe actuala vatră a localității, crescând numărul locuitorilor și al copiilor de vârstă școlară, a fost nevoie de zidirea unei noi școli. Prin anii 1825-1826, cu sprijinul financiar al moșierului Francisc Lasyzlo, proprietarul așezării și cu contribuția iobagilor de pe domeniul său, a fost construită – pe locul unde astăzi se află blocul cu magazinele - un local pentru școala poporală românească din Bocsig. Școala era construită din lemn de stejar, lipită cu pământ și acoperită cu țigle. Avea o sală de clasă, o cameră de locuit pentru învățător, o bucătărie și dependințe⁷.

În anul 1834, învățător în Bocsig era Gligor Mâneran, probabil fiul lui Simeon Mâneran, după cum aflăm din următoarea însemnare făcută pe filele unui *Penticostarion*, tipărit în anul 1743 la Blaj: „Această carte iaste a lui Negru Procopie, dată de pomană la biserica din Cănatău, dară acum legată la Bocsig, în luna lui februarie, în 15, anul 1834 Petru Petrovici, paroh în Bocsig și Mâneran Gligor, învățător în Bocsig”⁸.

La 15 mai 1834, ca urmare a presiunilor și acțiunilor de catolicizare desfășurate de către preoții uniți Ioan Erdei, Vasile Erdei și Vasile Dobra,

⁶ Vasile Popeangă, *op. cit.*, p. 109.

⁷ Arhiva Școlii din Bocsig.

⁸ Carte găsită în biserica ortodoxă din Bocsig.

sprijiniți de către episcopul unit Samuil Vulcan de la Oradea, comunitatea bisericească ortodoxă din Bocsig (137 de familii), în frunte cu cei doi preoți – Petru Feier și Petru Muntean – semnează trecerea la biserica greco-catolică. Excepție fac doar 16 familii din parohia Tămand, angajate la ferma domenală de acolo, care rămân la credința ortodoxă. În aceeași zi, în semn de recunoștință, episcopul Samuil Vulcan oficiază o slujbă religioasă în biserica ortodoxă din Bocsig, promițând ajutor material preoților și credincioșilor trecuți la greco-catolicism.

Este posibil, ca în preajma anului revoluționar 1848, învățător în Bocsig să fi fost Teodor Nicolau, așa cum reiese dintr-o însemnare făcută în 1848 pe coperta unei cărți. Se pare că acest învățător a funcționat la școala din Bocsig vreme de 20 de ani. A fost urmat la catedră de Maria Tripon, cea dintâi învățătoare cunoscută cu numele care a predat la școala din Bocsig. Probabil că a fost soția lui Teodor Iov, învățător și el mai târziu în Bocsig. Informațiile despre ea sunt foarte puține și ele provin doar din Registrul matricol al răposaților din parohia ortodoxă Bocsig, unde este consemnat faptul că, la 4 aprilie 1861 a răposat Tripon Maria, „învățătoare” născută în Șicula⁹. Succesorul ei la catedră a fost, după toate probabilitățile, Pavel Duma, menționat ca învățător în Bocsig în două rânduri – în 28 aprilie 1855 și în 1859. Era fiul învățătorului Filip Duma din Mănerău.

După Pavel Duma, la Bocsig funcționează învățătorii Teodor Iov și Ștefan Bulzan. Despre amândoi se face mențiune în Registrul matricola al botezaților (parohia ortodoxă Bocsig), cu prilejul încreștinării copiilor lor.

Despre adevăratele școli ortodoxe românești primare (*școli confesionale ortodoxe*), se poate vorbi numai după anul 1868, după aprobarea Statutului Organic al mitropolitului Andrei Șaguna al Ardealului. Autonomia Bisericii Ortodoxe române din Transilvania și Ungaria a facilitat funcționarea și susținerea materială și financiară a școlilor primare confesionale sub egida bisericii¹⁰. Începând cu această perioadă, învățătorii școlilor erau aleși și susținuți de locuitorii comunității respective, ei trebuind să fie, de aici înainte, și cântăreți de biserică. Aceste două calități – de învățător și de canto - erau împletite, pentru ca dascălii să poată fi susținuți financiar de biserică. Și cel mai bine pregătit învățător nu putea fi ales de către comunitate dacă nu era și un excelent cantor, el trebuind să facă, prin susținerea unui examen – dovada aptitudinilor sale de cântăreț și tipic în biserica din respectiva localitate, atunci când se prezenta la concursul de

⁹ Arhiva bisericii ortodoxe din Bocsig.

¹⁰ *Statutul Organic al bisericii greco-orientale din Ungaria și Transilvania cu un supliment*, Sibiu, 1887, p. 7.

ocupare a postului de învățător¹¹. Tot prin Statutul șagunian s-a rânduit ca fiecare preot paroh să fie directorul școlii confesionale din parohia sa, protopopul să fie inspector peste școlile din protopopiatul pe care îl conduce, iar episcopul „inspector suprem” al tuturor școlilor confesionale din parohia sa¹². Plata învățătorului era în natură, constând din: locuință, lemne de foc, fân sau cosalău pentru fân, prinoase de la biserică în calitate de cântăreț și bani.

În anul 1862, în urma unei licitații publice, comunitatea bisericească ortodoxă din Bocsig cumpără, cu 35 de florini valută austriacă, un intravilan, pe locul unde locuiește astăzi familia lui Gaica Gligor, unde în 1867 se zidește o capelă, care îndeplinea și funcția de local de școală, lângă aceasta urmând să fie construită și o locuință cu două camere pentru învățător. Pe capelă s-a așezat inscripția: „Școala poporală și confesiune ortodoxă Bocsig” iar copiii care o frecventau trebuiau să posede o atitudine cât se poate de cuvincioasă, până astăzi rămânând celebra expresie: „*Liniște, să se audă musca pe casă la Bugalea, vecinul de vis-a-vis!*”. Pentru edificarea localului de școală s-a utilizat materialul lemnos provenit din demolarea celei mai vechi biserici ortodoxe din lemn atestate în hotarul Bocsigului, cheltuielile construcției ridicându-se la suma totală de 720 de florini.

Dintr-un raport al parohiei ortodoxe, numărul 20 din anul 1877, către protopopiatul Ienopolei, ca urmare a deciziei Sinodului eparhial din 8/20 aprilie 1877, se specifică clar că segregarea dintre ortodocși și catolici s-a realizat în 1848. Prin legea nr. 29 din anul 1868, paragrafele 38 și 39, se prevedea defalcarea unui teren reprezentând 1% din pășunea urbarială ca lot școlar. Veniturile acestui lot se foloseau în interesul școlii confesionale ortodoxe. În Bocsig, această lege s-a aplicat abia în anul 1877, prin adresa protopopului din Ineu numărul 2 din 1877, când s-a defalcat din pășunea urbarială un lot școlar. Între anii 1872 – 1897, Senatul școlar din Arad a fost condus de directorul George Popa, care și-a adus o contribuție remarcabilă la organizarea învățământului din Episcopia Ortodoxă a Aradului și la progresul școlilor din această eparhie¹³.

Între cei mai destoinici învățători care au funcționat la școala confesională ortodoxă din Bocsig a fost Ivantie Vidu care a ocupat, prin

¹¹ Vasile Popeangă, *Școala românească din părțile Aradului în perioada 1867-1918*, Arad, 1976, p. 46.

¹² Mircea Păcurariu, *Scurtă istorie a Bisericii Ortodoxe Române*, Editura Dacia, Cluj – Napoca, 2002, p. 215.

¹³ Vasile Popeangă, *Rețeaua școlară din zona Ineu –Buteni în anul 1877*, în *Catedra. Culegere de studii*, Arad, iunie 1976, p. 235.

concurș, la 2 septembrie 1879, postul devenit vacant după moartea învățătorului Teodor Iov. A activat până în anul 1904, când iese la pensie cu data de 1 septembrie. Neprezentându-se nici un candidat, Consistoriul Ortodox din Arad îl numește – prin decizia numărul 759 /2 septembrie 1904 – ca învățător în Bocsig pe Avram Indreica, student la Teologie și absolvent al cursurilor Preparandiei arădene. A funcționat doar 7 luni de zile, căci la 7 martie 1905 a fost desemnat ca învățător provizoriu la Bocsig, Sirca Toma, care a predat până la sfârșitul anului școlar.

La 23 iulie/5 august 1906, parohia ortodoxă din Bocsig a emis un act dotațional cu drepturile bănești ale învățătorului, care atunci era Aurel Borlea, fiind retribuit după cum urmează: salariu învățătoresc - 400 coroane, coratorul școlii – 20 coroane, 8 stânjeni lemne de foc - 128 coroane, fondul de pensie învățătoresc – 24 coroane. Se adăugau: curățitul școlii – 6 coroane și leafa perceptorului de cult – 40 de coroane. Bugetul total, pe un an școlar, era de 624 coroane.

La început, programa școlară prevedea învățarea de către elevi a scrisului, cititului, socotitului și a rugăciunilor. Ulterior, au fost introduse în planul de învățământ noi discipline, ca: gramatica limbii române, aritmetica, catehismul iar după anul 1890, și pomicultura, viticultura și grădinărit. Fiecare copil trebuia să posede o tăbliță de gresie de culoare neagră, pe o față aceasta fiind liniată pentru scris, care se făcea cu un condei confecționat tot din gresie, numit „stil”. Tăblița avea o ramă din lemn, găurită la una din margini. De această gaură era legată o ață sau două, la un capăt fiind legat condeiul iar la celălalt capăt era atașată o bucată de pânză cu care se ștergea tăblița, care era purtată într-o traistă din pânză de cânepă sau din fire de lână țesute și colorate. La început, manuale nu existau. Prima carte utilizată ca manual a fost **Ceaslovul** bisericii.

Anul școlar se finaliza cu susținerea de către elevi a unui examen din toate disciplinele studiate, prezidat de protopopul ortodox sau de delegatul acestuia, în fața părinților. Protopopul acorda un calificativ și alcătuia un raport despre modul în care învățătorul și-a făcut datoria în școală și despre rezultatele obținute de către elevi.

Prin decizia nr. 4836/24 august 1906 a Consistoriului eparhial arădean s-a organizat un nou concurs la școala confesională ortodoxă din Bocsig, câștigat de către învățătorul Ioan Țucra. În anul 1907, în urma unei inspecții făcute, i se atribuie de către Consistoriul eparhial calificativul „insuficient”, pe motiv că „a neglijat cu desăvârșire lucrurile scripturistice cu elevii săi, și nu s-au format toate clasele”.

În 16 februarie 1912, la școala confesională ortodoxă din Bocsig era învățător Iosif Nestorovici, dar numai pentru anul școlar în curs. La 1

octombrie 1913, învățător era Vasile Codreanu, urmat de Ioan Halic (menționat la 22 noiembrie 1914 pe filele unui *Octoih* vechi).

În paralel cu școala confesională ortodoxă, la Bocsig a funcționat și o **școală confesională greco-catolică**, dată fiind existența unei comunități greco-catolice numeroasă. Cel dintâi învățător cunoscut cu numele care a predat la școala confesională greco-catolică din Bocsig a fost Târziu Moise Bănățeanu, menționat pe un Triodion tipărit la Blaj – „*docinte greco-catolic în anul 1856*”.

Urmașul lui a fost învățătorul Georgiu Biasiu, despre care documente din arhiva parohiei greco-catolice ne oferă multe informații. La 27 martie 1873, episcopul greco-catolic de Oradea, Iosof Szilagy, a comunicat preotului paroh greco-catolic, Ioan Papp, că a acordat învățătorului Biasiu o subvenție de 25 de florini. În vremea funcționării învățătorului Georgiu Biasiu, pentru susținerea fondului școlar greco-catolic, conducerea bisericii greco-catolice din Bocsig a înființat, în toamna anului 1874, un fond de bucate, numit „*Fondul de bucate școlar*”. Totodată, pentru buna desfășurare a procesului de învățământ din cadrul școlii confesionale greco-catolice, exista și o comisie școlară, numită „Scaun școlar”, care se alegea dintre membrii adunării eparhiale. În 15 februarie 1894 au fost aleși, prin vot nominal, în Scaunul școlar următorii: Nicolae Crâsta senior, Simion Pășcuțiu, Nicolae Crâsta junior, Iov Horvat, Savu Baltă (membrii) iar ca supleanți : Gligorie Lupău și Petre Ciul, președinte fiind preotul Ion Papp, iar secretar învățătorul Georgiu Biasiu.

Tot în scopul susținerii financiare a școlii greco-catolice din Bocsig, preotul paroh Ioan Papp, neavând copii, a înființat o fundație – Fundația Pappiani care, la 21 decembrie 1880 dispunea de un capital de 261 florini și 40 cruceri valută austriacă¹⁴. Învățătorul Georgiu Biasiu preda la școala din Bocsig și după data de 9 august 1885, când semna, în calitate de notar și învățător-cantor, procesele verbale ale Comitetului parohial al bisericii greco-catolice din localitate. Nu știm când și-a încheiat activitatea didactică la școala confesională.

În 1896 este învățător la această școală Teodor Hălmăgean, zis „Ciutinelu”(1871-1940), un localnic. Prin 1906, învățătorul Teodor Hălmăgean s-a transferat la școala din Gurba, pentru ca, după terminarea primului război mondial să se reîntoarcă în Bocsig, locuind în clădirea în care funcționează astăzi blocul de locuințe.

În anul școlar 1908-1909, semnează documentele școlare ca învățător greco-catolic Demetriu Alunar iar în anul școlar următor

¹⁴ Arhiva Bisericii greco-catolice din Bocsig, colecția documente școlare.

Alexandru Botta, care se transferă apoi la Beliu. Cei doi dascăli au fost doar suplinitori deoarece, la 24 decembrie 1911, Scaunul școlar din Bocsig a publicat – în organul oficial al Episcopiei greco-catolice de Oradea-concursul pentru ocuparea postului de docinte-cantor sau învățător, oferindu-i următoarele avantaje materiale: 210 coroane din fondul religios, în rate trimestriale participative, 390 coroane de la comunitatea bisericească, în rate lunare anticipative, 192 coroane, întregire salariu (de la stat), locuință cu 2 camere și anexe gospodărești, o grădină și un loc de casă în suprafață de 1600 metri pătrați. Concursul a avut loc în toamna anului 1912, în prezența preotului paroh Nestor Demetriu, care era și protopop de Beliu, a membrilor Scaunului școlar și a credincioșilor greco-catolici din localitate. La concurs s-au înscris 3 candidați, fiind validat Aurel Pavel (cantor-învățător în Șimand). Alesul era fratele eruditului profesor doctor Constantin Pavel de la Gimnaziul greco-catolic din Beiuș, dovedind el însuși calități deosebite.

Aurel Pavel a rămas în memoria localnicilor ca un excelent pedagog, bun cântăreț și bun patriot, participând la actul Marii Uniri de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918 și având bucuria de a preda ca învățător în România întregită¹⁵.

După Marea Unire din 1918, treptat s-a introdus și în județul Arad, ca și în restul Transilvaniei, legislația unitară privind organizarea învățământului. La 1 noiembrie 1921, cu toată opoziția autorităților bisericești, ortodoxe și greco-catolice, școlile sunt scoase de sub tutela confesională, fiind trecute în subordinea statului, devenind **școli laice**¹⁶.

În anul 1920 s-a înființat în Bocsig o școală cu predare în limba maghiară (pentru copiii proveniți din familiile care vorbeau maghiara), numită de locuitori „Școala ungurească”, care funcționa pe locul zis „La Feier”, situat pe actualul amplasament al blocului de locuințe din centrul comunei¹⁷.

Cele două școli confesionale din Bocsig au fost etatizate în anul 1920, devenind o singură școală primară de stat, primul ei director fiind Teodor Hălmăgean, care era și învățător, alături de Toma Sirca. Cursurile se țineau în localurile fostelor școli confesionale, copiii continuând să se ducă, ca și înainte, în localul confesiunii de care aparțineau. În anul școlar 1922-

¹⁵ Vasile Popeangă, *Școala românească din Transilvania în perioada 1867-1918 și lupta sa pentru unire*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1974, p. 211.

¹⁶ Ioan Bratul, *Învățământul secundar din Ardeal*, în vol. *Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul 1918-1928*, II, București, 1929, p. 103.

¹⁷ Informații oferite de Ion Cilan din Bocsig, în vârstă de 55 de ani, responsabil cu arhiva școlii din Bocsig.

1923, la școala din Bocsig predau, pe lângă directorul Teodor Hălmăgean, încă 3 învățători calificați: Maria Gomboș, Vasile Crușin și Aurel Pavel. Școala avea 4 clase și doar două săli de clasă un număr de circa 140 de elevi. În anul 1923 este numit ca învățător Romul Furdui, care va profesa ca dascăl până în 1949, fiind deosebit de apreciat de bocsigani. S-a pus acut problema edificării unui nou local de școală pentru copiii din Bocsig. Castelul construit de familia Karagheorghievici a fost cumpărat în anul 1926 de la familia Eles de către comunitatea sătească din Bocsig în schimbul sumei de 750 000 de lei, spre a servi ca local de școală¹⁸. Până la construirea „Școlii Noi” din Bocsig, aici s-au ținut cursurile atât pentru ciclul primar, cât și pentru cel gimnazial, copiii învățând în două serii, dimineața și după-amiaza. După construirea noii școli din localitate, castelul – care a primit denumirea de „Școala Veche”, a devenit spațiu de învățământ doar pentru clasele I-IV.

În anii 1928-1929, la școala din Bocsig își desfășurau activitatea 4 cadre didactice calificate: Romul Furdui – învățător și director, Elena Furdui – educatoare și învățătoare, Cornelia Hălmăgean și Silvia Farcasiu învățătoare. Școala dispunea de 3 săli de cursuri și funcționa cu 7 clase, având un total de 177 de elevi înscriși, din care, la sfârșitul aceluși an școlar au absolvit 121 de elevi. Numărul cadrelor didactice și al elevilor școlarizați va crește simțitor în anii următori, ajungând în 1944 la 6 cadre didactice, dintre care 5 calificate, care pregăteau 292 elevi cuprinși în 7 clase¹⁹, care studiau în 5 săli de cursuri excelente, aflate în castel Karagheorghievici.

Menționăm dascălii care au predat la școala primară din Bocsig în perioada 1933-1944: Nicoae Dedulea, Sofia Cordoș, Isaia Cordoș, Pavel Belean (bocsigan), Silvia Cilan, Emilia Cintean, Ștefan Bulzan, Ioan Diaconescu, Gheorghe Dobrescu, Ștefan Verișan, Aurelia Mihăilescu, Filareta Belean, Demetria Popa, Ștefan Stoenescu, Ștefan Ghețe, Victoria Mureșan, Maria Faur, Felicia Teme, Georgeta Ghinea, Elena Gherșan, Eugenia Limpede, Victoria Covasințean, Georgeta Ghețe și Grațian Ghețe²⁰, mulți dintre ei rămași până astăzi în amintirile bocsiganilor mai vârstnici, bucurându-se de un deosebit respect din partea lor. Din anul 1940, școala din Bocsig dispunea și de o bibliotecă care, în 1943 număra deja 553 de volume, precum și de un bogat inventar de scule și unelte (lopeți, greble,

¹⁸ Arhiva Școlii din Bocsig, *Registrele cu procese verbale*, 1926.

¹⁹ Stelean- Ioan Boia, *Rețeaua învățământului românesc în părțile Aradului între anii 1919-1945*, II. *Structura învățământului arădean. Rețeaua școlară*, în „Ziridava”, nr. XII, 1980, p. 271-272.

²⁰ Arhiva Școlii din Bocsig, *Cataloagele și Registrele cu procese verbale ale școlii din Bocsig* (20.11.1938-29.07.19589).

ciocane, rindele, stropitoare, ferăstraie etc.) în vederea deprinderii elevilor cu activitățile practice, agricole, gospodărești și meșteșugărești.

În contextul celui de al doilea război mondial, începând cu anul 1941, mai mulți învățători din Bocsig au fost mobilizați pe front iar frecvența școlară era tot mai redusă, o mare parte a elevilor fiind nevoiți să abandoneze sau să neglijeze școala pentru muncile câmpului.

În contextul instaurării regimului comunist în România, la 23 martie 1945 are loc înființarea gimnaziului unic de 4 ani, pentru toți elevii absolvenți ai școlii primare. În iarna anului 1946 s-a declanșat o campanie națională pentru lichidarea analfabetismului, o adevărată plagă a societății românești. În anii 1946 și 1947, în Bocsig, a fost organizat un curs de alfabetizare pentru adulți, predat de către Andrei Guțu, cu efecte benefice pentru populația locală²¹.

După al doilea război mondial se înregistrează o creștere a numărului de elevi, motiv pentru care localul școlii era folosit la capacitate maximă, funcționând mai multe clase paralele. Dimineața, veneau la cursuri *clasele A* iar după masa *clasele numite B*. Copiii care locuiau de la ulița Primăriei înspre Mănerău formau „clasele A” iar cei care locuiau de la ulița Primăriei înspre Ineu alcătuiau „clasele B”. După război, copiilor li se administra untură de pește, în pivnița Școlii Vechi, în scopul dezvoltării fizice și a creșterii capacității lor intelectuale.

Începând cu anul școlar 1945-1946, la Bocsig funcționează un **Gimnaziu unic mixt**, pe lângă școala primară. Un fapt pozitiv înregistrat după anul 1948 l-a reprezentat încadrarea, în învățământul elementar, în decurs de câțiva ani, a totalității copiilor de vârstă școlară, între 7-11 ani. Copiii de vârstă preșcolară (între 3 și 7 ani) erau școlarizați în grădinițe cu orar zilnic, o astfel de grădiniță înființându-se și în Bocsig în 1948.

Pentru buna desfășurare a procesului de învățământ, cu sprijinul statului și a Primăriei comunei Bocsig, prin munca voluntară a locuitorilor comunei, s-a construit un nou local de școală, etajat, dispunând de 8 săli de clasă, laboratoare și cancelarie, în care să fie cuprinși toți elevii ciclului gimnazial. Construcția noului local de școală, numit „**Școala Nouă**” a început în anul 1963 și a fost finalizată în anul 1966, director fiind Ștefan Gabor, clădirea fiind una dintre edificiile reprezentative ale localității Bocsig.

După construirea *Școlii Noi*, pivnița *Școlii Vechi*, unde funcționase până atunci cel dintâi laborator de fizică-chimie din cadrul Școlii din Bocsig, a fost transformată în atelier de tâmplărie, pentru băieți și de

²¹ Arhiva Școlii din Bocsig, *Registru matricol 50bis* (1946-1947), fila 1.

broderie pentru fete. În clădirea *Școlii Vechi* au învățat elevii din ciclul primar iar în clădirea *Școlii Noi*, cei din ciclul gimnazial.

Școala (școlile) din Bocsig, în vremuri grele, chiar sub stăpânire străină, au contribuit la luminarea populației locale, au format generații de elevi în spiritul patriotismului, al dragostei de carte și de țară.

Bibliografie

Izvoare

Arhiva Școlii din Bocsig, Registrele cu procese verbale, 1926, Cataloagele și Registrele cu procese verbale ale școlii din Bocsig (20.11.1938-29.07.19589), Registru matricol 50bis (1946-1947), fila 1.

Arhiva Parohiei greco-catolice Bocsig, colecția documente școlare.

Arhiva Parohiei Ortodoxe Bocsig.

Frențiu, Vasile, *Monografia comunei Bocsig*, manuscris, 3 noiembrie 1976.

Statutul Organic al bisericii greco-orientale din Ungaria și Transilvania cu un supliment, Sibiu, 1887.

Lucrări

Boia, Stelean- Ioan, *Învățământul românesc din părțile Aradului între anii 1918-1944, în Ziridava*”, nr. XV-XVI, Arad, 1987.

Bratul, Ioan, *Învățământul secundar din Ardeal*, în vol. *Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul 1918-1928*, II, București, 1929.

Păcurariu, Mircea, *Scurtă istorie a Bisericii Ortodoxe Române*, Editura Dacia, Cluj – Napoca, 2002.

Popeangă, Vasile, *Rețeaua școlară din zona Ineu –Buteni în anul 1877*, în *Catedra. Culegere de studii*, Arad, iunie 1976.

Popeangă, Vasile, *Școala românească din Transilvania în perioada 1867-1918 și lupta sa pentru unire*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1974.

Popeangă, Vasile, *Școala românească din părțile Aradului în perioada 1867-1918*, Arad, 1976.

Popeangă, Vasile, *Un secol de activitate școlară românească în părțile Aradului (1721-1821)*, Arad, 1974.